

גליון באר הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בראשית

מכון
באר
האמונה

בס"ד

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדוי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אדיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодезь Торы
info@kolodetzlory.com

מכון
ארה"ב: Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2025 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת בראשית

אמונה ובטחון

בראשית ברא אלוקים - ראשית דבר האמונה בא-ל חי..... ד

ויהי ערב ויהי בוקר - לית נהורא אלא מגו חשוכא..... ח

התחדשות

בראשית - בשביל ה'ראשית' וההתחדשות..... יג

להיות טוב ומיטיב

עולם חסד יבנה - קיום העולם רק ע"י מידת רחמים והטבה..... יט

שפעת החג לכל השנה

דתשרי על עמיה - השפעת קדושת ירח האיתנים לכל השנה..... כו

ספח"ק בת עין

הנה ידוע מאמר חז"ל, שעיקר בריאת העולם היתה בגין דיתקרי רחום וכו', ויתקרי בכל הי"ג מדות הרחמים, במה שירחם על העולם בכל המדות.

אמנם השתלשלות הי"ג מדות הרחמים לעולם הזה אינו כי אם על ידי אתערותא דלתתא של ישראל עם קדושו, כמאמר חז"ל (ע' שבת קלג; ועוד), הדבק במדותיו - מה הוא רחום אף אתה רחום, ועל ידי זה כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים (שבת קנא:); ר"ל **שעל ידי שמרחם האדם למטה על הבריות נתעורר מדת רחום למעלה**, וכן בכל המדות שפועל אדם למטה מעורר למעלה כמו כן, כי יעקב חבל נחלתו (דברים לב ט) וד"ל.

...עוד מרומז ונעוץ סופה בתחילתה, והתורה מסיימת (בסוף וזאת הברכה) בשם א-ל, שהוא שם החסד, ואח"כ 'בראשית ברא', שנברא העולם בשם א-ל, שהוא היה מתחילת ההשתלשלות כדאיתא בספר עמק המלך, וכל זה היה כוונת משה רבינו עליו השלום, שיהיה תמיד חסד א-ל עלינו, אמון כן יהי רצון.

(בת עין, פרשת בראשית, ד"ה נעשה אדם).

פרשת בראשית

תמיד בפיהם ובלבבם כי אלוקים ברא שמים וארץ והוא רב ושליט, בשביל אמונה זו שבני ישראל מאמינים בהשגחתו ית"ש נברא העולם, עכ"ל. וזהו שאמרו 'בשביל ישראל שנקראו ראשית' - שהם חוזרים תמיד לקרוא כי 'בראשית' ברא אלוקים את השמים ואת הארץ (הובא בתורת אבות).

הנה כתיב בפרשתנו (ד טו) 'וישם ה' לקין אות לבלתי הכות אותו כל מוצאו'. ביאור נפלא ביאר הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע (הובא בדברי שלום קדינב), כי הנה המאמין באמונה שלימה בבורא יתב"ש לא ישבר לבו מכל אשר יקרהו, אם בהפסד ממון או בשאר מיני היוק והפסד שנעשה לו על ידי רעהו, בידעו שאין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן

בראשית ברא אלוקים - ראשית דבר האמונה בא-ל חי

בפרשתנו (א א), 'בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ'. ביארו בה צדיקים, בראשית - ראשית לכל על האדם לדעת ולהכיר שאלוקים ברא את השמים ואת הארץ, היינו שאבינו רוענו ברא את השמים והארץ וכל צבאם, הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, ומשגיח על כל פרט ופרט הנעשה בעולם בהשגחה פרטית².

בענין הזה אמר הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע וז"ל, 'אמרו חז"ל (ויק"ד לו ה, הובא ברש"י בריש הפרשה) בשביל ישראל שנקראו ראשית, כלומר, שכל עיקר הברואה הוא בשביל בני ישראל החוזרים

א. איתא מהרה"ק רבי מאיר הגדול מפרימישלאן זי"ע (הובא בבית אברם להרה"ק מזאלאזיץ זי"ע בפרשתו, ובשפתי צדיקים בשם הרה"ק מאפטא זי"ע) שתיבות 'בראשית ברא אלוקים את' - הם ר"ת בבא"א, לרמז על הפסוק 'בך בטחתי אל אבושה' (תהילים כה ב), וכן 'אשרי אדם בוטח בך' (שם פד יג), ולכן התחילה התורה בתיבות הללו לומר שזהו עיקר ותחילת מהות האדם - לבטוח בה' בכל עת ובכל שעה.

ב. ברש"י כתב בריש דבריו, 'בראשית' - מה טעם פתח בבראשית... ביאר הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע, שהוא כעין המדבר ומפליג בדבריו, מה טעם - כמה טעם ומתיקות יש לפותח בבראשית - כלומר שמעמיד את חייו באמונה שהוא אלוקינו שברא שמים וארץ והוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים (עי' בתפארת בית לוי, בילקוט קדו"ל).

מכריזין עליו מלמעלה (חולין ז:), נמצא שלא פלוגי עשה זאת, וגם חלילה מלומר שמעצמו נעשה המעשה, אלא הכל 'בדבר ה' נעשה' - לטובתו השלימה, וזה ביאור הקרא וישם ה' לקין אות - 'אות אמונה' הטהורה, וממילא לבלתי הכות אותו כל מוצאו - שלא יכהו לבו בכל דבר שימצאהו, כי ידע ויכיר שהכל מאתו יתברך שמו.

ובך רמז לה הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (בתנות פסים בהר, עמו' כו. בדפ"י) בכתוב (תהלים קמד יד) אלופינו מסובלים. כי על ידי שיאמין ב'אלופ' של עולם, שיש מנהיג לבירה, ואין דבר בעולם שנעשה שלא בציווי הבורא, על ידי זה מסובלים - יהא בידו לסבול הכלי. וכבר רמזו לה בשם הבעש"ט הק' זי"ע בלשון הברכה 'ברוך שאמר והיה העולם',

ג. בגמרא (ברכות ס.) איתא שמעשה ובא הלל הזקן לעירו ושמע קול צווחה בעיר ואמר מובטח אני שאין צווחה זו בתוך ביתי. ולכאורה מניין היה לו זאת, וביאר חד מקמאי ה"ה הגאון מהר"ם אלמושונינו ז"ל (הובא בביאור משפט צדק לתהלים יט) שהלל הזקן לימד את בני ביתו 'דרך אמונה' - שיקבלו כל אשר יארע עמם באהבה, ושלא יצעקו בשום מצב שהוא, ולכך כששמע קול צווחה בעיר בטוח ואמר 'אין זה בתוך ביתי', כי הם אינם צועקים אפילו במצב קשה.

ד. הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע קבל פעם בפני הרה"ק רבי מנחם מנדל מוויטעבסק זי"ע על ענין הכעס המגונה - ואיה הדרך לעקרה ולשרשה, אך הרה"ק מוויטעבסק לא ענהו ולא כלום. כעבור ימים אחדים נסע ה'תולדות' יחד עם אחוזת מריעיו בעגלה, על אם הדרך עצרם יהודי אחד וביקש להצטרף עמם לנסיעה, ה'תולדות' הורה להכניסו, אך מחוסר מקום הושיבוהו אחורי העגלה במקום המשאות והחביות, מקום שאינו נוח כלל לישיבת בני אדם, במשך הנסיעה שאלו ה'תולדות' כמה פעמים האם אין המקום צר לו מידי, ויען ה'אורח' ויאמר שאין דוחקו גדול וטוב לו במקומו, אך ה'תולדות' לא הרפה ממנו, והמשיך לשאלו שוב ושוב, האם מקומו טוב לו, ובתוך כך ענהו ההילך 'אשרי העם שככה לו', אשרי חלקו של האיש אשר 'ככה' לו, כלומר באיזה אופן שמתנהג עמו ה' טוב לו, כי יודע שמה' יצא לו כך, ואין לו טענות כלל על מצבו ומעמדו... נהנו חבורת החסידים למשמע דברי ההילך, אך הרה"ק ה'תולדות' החל לבעור בלבת אש - כי הבין שדבר זה רמז הוא לו מן השמים, כי אם יזכור וידע שכל המתרחש הכל לטובה בלבד, לא יכעס לעולמים ויקבל את הכל בשובה ונחת.

כעבור ימים אחדים פגש שוב את הרה"ק מוויטעבסק, נענה הרה"ק ואמר לו, רואה אתה, מן השמים שלחו לך את אליהו הנביא שיענה לך את התשובה לשאלתך האיך לתקן את מידת הכעס.

באר הפרשה - פרשת בראשית

פעם יצא הרה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זי"ע לנאות דשא עם משמשו, על אם הדרך נענה הרה"ק ואמר למשמש אמרה זו אשרי העם שככה לו - אשרי ואשרי חלקו של יהודי החי תמיד עם ה' ושמח בהנהגתו עמו, 'שככה לו' - בין אם הכל הולך לו למישרין לטובה, ובין אם רע ומר לו, תדיר אשרי ואשרי חלקו כי באמונתו יודע הוא שהכל לטובתו השלימה, וחזר הרה"ק על דיבור זה הלך ושוב פעמים רבות מאד. משפנה הרבי לחזור אל ביתו נאווה קודש, נענה אל המשמש ושאלו (בעת היכנסם אל הרכב) האם הינך מבין פירוש המילות 'אשרי העם שככה לו', והנה משמש זה שכבר קצרה רוחו מלשמוע פירוש זה עשרות פעמים במשך שעה קצרה כל כך נענה בחפזה ובקוצר רוח - הלא הביאור הוא כך וכך... נענה הרה"ק ואמר לו, אה, לא כדברך, אלא (וחזר על דבריו דלעיל בהדגשה והטעמת כל תיבה ותיבה) הביאור הוא, 'אשרי העם שככה לו, אשרי ואשרי חלקו של יהודי החי תמיד עם ה' ושמח בהנהגתו הוא שהכל לטובתו השלימה'... כאומר לו, לא סגי ב'שמיעת' דיבורים הללו, אלא עליך לחוקקם בלבך. ידוע מה שרמזו בלישנא דקרא (תהלים קטו ב) 'למה יאמרו הגוים', שזהו ההבדל והחילוק בין ישראל לעמים, שהללו אינם מאמינים אלא מלאים טענות וטרוניות כרימון ותמיד יאמרו וישאלו למה... למה... אולם בני ישראל מאמינים בני מאמינים, ועל כל דבר ודבר אומרים 'ככה', כן הוא רצון השי"ת ומקבלים את הדין באהבה. ויתבאר ביותר עפ"י יסודו הנודע של הגאון רבי חיים הלוי מבריסק זצ"ל על הא דאיתא בגמ' (חגיגה ג:) 'ת"ר, איזהו שוטה היוצא יחידי בלילה והלך בבית הקברות והמקרע את כסותו', והקשו בגמ', שאם מדובר שעושה אותם בדרך שטות מדוע נחשב כ'שוטה' רק כשעשה כל הג' דברים הללו, והרי די באחד מהם להחשיבו כשוטה, ואם מדובר באופן שלא עשה בדרך שטות, א"כ, אפילו כשעשה את כולם אינו נחשב לשוטה. ותירצו שאכן מדובר כשעשה בדרך שטות, אלא שכל עוד שלא עשה רק אחד מאותם סימנים עדיין יש מקום לתרץ את מעשיו ולומר שאינו שוטה, וכגון אם יצא יחידי בלילה אפשר לומר שרצה לצנן גופו (וע' שם ברש"י), ואם לן בבית הקברות - שמא עשה כן כדי שתשרה עליו רוח טומאה שתסייעהו להיות מכשף, ובקרע כסותו ניתן לומר שהוא 'בעל מחשבות', אולם כיון שעשה את כל ה'סימנים' כולם בוודאי שוטה הוא. והקושיא עולה מאליה, אם אכן, יש לנו 'תירוץ' הוגן על כל אחד מאותם מעשים משונים, מדוע העושה את כולם נחשב כשוטה ודאי, ואין מנסים לתרץ אותו. ומכאן הוכיח הגאון רבי חיים מבריסק כי כאשר יש על אדם ג' קושיות, עדיף לומר תירוץ אחד המיישב כאחד את כל הקושיות מאשר לומר ג' תשובות שונות על ג' שאלות...

ומכאן לענייננו, פעמים הרבה שבלב האדם מקננת 'שאלה' למה, ואת כל קושיא בפני עצמה ניתן ליישבה, וכגון, ראובן שואל למה הפסיד כל כך הרבה מרכושו, ועל

זה ניתן 'לתרץ' (ח"ו) כי לא עשה השתדלות כפי הצורך... שמעון מקשה למה נהיית חולה, ותשובתו כי אכל מאכל מקולקל... לוי זועק למה לא זכית ב'תפקיד' (משרה) פלונית שחשקתי בה והיא מתאמת לי להפליא, ומניח את דעתו בתירוץ שאחד מהעובדים באותו מקום 'שם לו רגליים' כי שונא הוא לו מתמול שלשום... יהודה מתפלא למה אירעה לו תאונת דרכים (עקסידענ"ט), ומרגיע את עצמו כי ה'נהג' שפגע בו אינו יודע לנהוג כהוגן... ועוד אלף פעמים שמתעוררת השאלה 'למה' עם תירוצים מתירוצים שונים, ושערי תירוצים לא ננעלו, אך במקום לומר כמה תירוצים נפרדים עדיף לומר 'תירוץ' אחד שמיישב את כל השאלות, ו'אחד' אני יודע - אחד אלוקינו בשמים ובארץ...

מִן הַבָּאָר

מעשה בחתן מבני א"י שנדד לארה"ב בכדי לזכות את ישראל נדיבי עם לקחת חלק בהוצאות נישואיו המרובים, והנה באחד הבתים שנתדפק על דלתותיו בבקשת רחמים, פתח בעה"ב פיו שלא בחכמה, והחל גוער בו, מה לך כי תבוא לקבץ נדבות בקרב בני ישראל, לך עבוד ותרוויח מטה לחמך ביושר ובכבוד, וראה זה פלא, בכל זמן ה'נזיפה' עמד הבחור מחריש ושותק והיה שותה בצמא דבריו כאילו אין כאן אלא דברי חיזוק ועידוד כמים קרים על נפש עייפה, וכשומע 'שיעור כללי' מאת ראש ישיבתו. משסיים הלה את דרשתו נתן 300 דאלער לחתן, החתן הודה לו והחל יוצא את פני הבית, אך בעה"ב חזר וקרא לו, ושאלו בפליאה ותימה, מנין לקח עזו ותעצומות נפש לשמוע גערות ונזיפות וחרמות כאלו ולישאר שאנן שקט ושליו. הוציא החתן קונטרס 'שמות האדרעסען' (כתובות מגורי העשירים) ובו נכתב על כל אדרעס (כתובת) מה מעשי הבעלים, וכמה גובה נתינתו וכו', ועל בעה"ב זה כתוב שם 'כועס וזועף מקלל וצועק' - ולאחמ"כ תורם 300 דאלער. מעתה תבין מנין לקחתי שלוות נפש כזאת, כי ידעתי שאם מתקיימים לנגד עיני 'כועס וזועף' ולאחמ"כ 'מקלל וצועק' הרי שקרובה ישועתי לבוא וסלולה הדרך להתקיים גם הסיפא 'ולאחמ"כ תורם 300 דאלער'.

הרי לפניך, שמכיוון שהבחור ידע שהכל צפוי, ומתחילה ידע שכך ייעשה עמו - גערות ובזיונות, ולאחמ"כ יבוא על שכרו, קיבל הכל בשלוות הנפש. אף אנן בדידן, אם נאמין (עכ"פ כתוקף אמונתו של אותו בחור בדברי בעל פנקס השמות) שאין דבר נעשה בעולם אם לא הוכרז כן מתחילה בשמים, נוכל עמוד בנסיון לקבל הכל בשלוות הנפש בשמחה ואהבה בחפץ לב... ואף להגיע משם לישועות עצומות.

שהוא ר"ת בשוה, ללמדנו כי האיש הרואה בכל דבר שעובר עליו את הקב"ה שאמר והיה העולם, ושהכל הגיע מאתו ית' הרי בכוחו לקבל את כל העובר עליו בשוה, בלא בהלה וצער והתפעלות יתר על המידה.

בא וראה שכרם של בעלי האמונה, וכדאיתא ב'אור החיים' הק' ז"ע על הא דכתיב בפרשתן (ד יד-טו) שאמר קין להקב"ה 'והיה כל מוצאי יהרגני', וענהו השי"ת 'לכן כל הורג קין שבעתיים יוקם וישם ה' לקין אות לבלתי הכות אותו כל מוצאו'. ומבאר, כי 'אות' זה הוא ה'אות' הנרשם על מצחם של מקיימי מצוות (וזה"ק ויקרא טו:ז) להגן עליהם, והטעם שזכה קין לזה הוא משום שהגיע להכרה שאם ה' לא ישמרנו אזי 'שוא שקד שומר' והיה כל מוצאי יהרגני, על כן זכה שהשי"ת יגן עליו. וז"ל, לכן כל הורג, טעם 'לכן', להיות שהכיר וידע

שאם ה' לא ישמרנו כל מוצאו יהרגנו, בשביל מצוה זו ריחם ה' עליו ואמר כל הורג וגו', ורשם ה' אות בפניו כמשפטו הנהוג בעושה מצוה שנרשמת במצחו לטובה אות, והוא אומרו וישם ה' לקין אות, והוא על דרך מה שדרשו ז"ל (מכילתא) בפסוק (שמות י ב יג) 'והיה הדם לכם לאות' פירוש לאות מצוה להם לשמירה, עכ"ל.

ויהי ערב ויהי בקר - לית נהורא אלא מגו חשוב בפרשתן (א א), 'בראשית ברא אלוקים' וגו', וברש"י, 'ולא אמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב (ב ד) 'ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים', [ור"ל, כי שם 'אלוקים' מורה על מדת הדין ואילו שם 'הו"ה' ב"ה מרמז על מדת הרחמים, והוקשה לרש"י מדוע נאמר בתחילה בראשית

מעתי יתבאר לשון הפסוק כמין חומר 'למה יאמרו הגוים', שרק אומות העולם שואלים למה, כי 'איה אלוהיהם' - אין להם אלוקים חיים אשר יוכלו לתלות בו את כל הקושיות, ובעל כרחם שנצרכים להגיע לתירוצים הרבה... אמנם אנחנו מאמינים כי 'אלוקינו שבשמים כל אשר חפץ עשה' (המשך המזמור שם, פסוק ג), ותשובה אחת לנו על כל התמיהות שבעולם, 'כל אשר חפץ ה' עשה', הוא היודע מה הנכון והראוי ביותר. וזהו שאמר הכתוב עוד (תהילים קמד טו) 'אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלוקיו', ר"ל אשרי העם שאומרים 'ככה', והטעם שאומרים כן הוא משום ש'אשרי העם שה' אלוקיו', וממילא אין מקום לשאלות כלל.

ה. וכך פירשו צדיקים בלשון הכתוב בסוף הפרשה (ו ח) 'ונח מצא חן בעיני ה'', שתמיד היה במנוחה ויישוב הדעת, מאחר שראה בכל דבר שהתרחש עליו את 'עיני ה'', ושהכל בהשגחה פרטית מלעילא.

האור כפי השיעור שיכולים הנבראים לקבל, ואין הנמשל דומה אלא ה'משל' הוא אחד מאלפי אלפים ריבי רבבות פעמים ככה כלפי הקב"ה אשר מלוא כל הארץ כבודו, ולכן הוצרך למידת הגבורה והדין שהיא מצמצת את השפעת החסד כפי הכח שיש למקבלים, ונמצא שבאמת גם מידת הדין שורשה במידת החסד וברצון להיטיב לבריותיו, כי רק על ידה יוכלו לקבל את אור החסד.

וזוהו שאמרו, בתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין היא מידת הגבורה שמצמצת את השפעת החסד כפי יכולת העולם לקבלו, וכל כך למה, מפני ש'ראה שאין העולם מתקיים במידת החסד' לברתו, וזהו שאמרו הקדים מדת רחמים שהתקדמה למידת הדין היתה מידת הרחמים ושתפה למדת הדין כי הדין מעורב ברחמים ושורשו בחסדי.

ומסיים ה'מאור עיניים' בזה"ל, והנה כמו שהוא בטובת הבורא ב"ה הכללית שהוא בריאת העולמות, שהוצרך להיות מקודם צמצום מצד הגבורה והדין לשעם הנזכר, כך הוא תמיד בהווה ובפרשות אפילו בכל אדם, כי קודם שחפץ

ברא אלוקים שמרמו על מידת הדין. ותירין, כי אכן מתחילה חשב הקב"ה לברוא את העולם במדת הדין, אך ראה שאי אפשר בלא מידת הרחמים, ועל כן ברא את העולם ברחמים ובדין, וזהו שנאמר ביום עשות ה' אלוקים]. והקשה הרמב"ם ה'מאור עיניים' ז"ע (לך לך ד"ה ויאמר ה') היאך שייך לומר שבביכול היה שינוי הרצון אצל הקב"ה, והלא הוא צופה ומביט עד סוף כל הדורות, וכבר ידע מעיקרא שאין העולם מתקיים במידת הדין, וא"כ כיצד ניתן לומר שרצה בתחילה לברוא במדת הדין אף שידע באותו הרגע שלא יוכל העולם להתקיים כך.

ומבאר, כי הנה הקב"ה ברא את העולם מחמת שדרך הטוב להיטיב, והוא רב חסד הטוב ומיטיב, על כן ברא תבל ומלואה כדי שיהיו ברואיו מכירים כח מלכותו ויתענגו מזיו כבודו, אך היות ואין גבול למידת החסד של הבורא ית"ש, על כן לא היה שייך לברוא את העולם במידת החסד, כי לא היו הנבראים יכולים לקבל רוב השפעות החסד, ומשל למה הדבר דומה לאור השמש, אשר אי אפשר ליהנות לאורה אלא רק לאחר צמצום

ו. ולסבר את האזון בדרך קצרה יבואר שהוא על דרך מה שאמרו (פסחים ק"ב) "יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק", והיינו שהפרה רוצה להשפיע הרבה יותר מכמה שיכול העגל לקבל, על כן אינה נותנת לו כפי רצונה הטוב בלי גבול שהרי סכנה יש בדבר, אלא מעמדת עצמה ב'גבורה' ובדקת ב'דין' כמה הוא יכול לקבל, ולפי זה נותנת לו את השפעותיה. והנמשל ברור ופשוט.

השי"ת להופיע עליו בחסדו הגדול ולהטיב לו צריך להיות מקודם צמצום ודין מצד הגבורה שזהו ג"כ טובה להאדם ההוא, באופן שע"ז יוכל אח"כ לקבל טובת החסד, כי בלעדי הדין והצמצום שבא לו מקודם לא היה יכול לקבל אור בהירות החסד שיבא לו אח"כ מגדל הבהירות, כאמור למעלה בכללות בריאת העולמות. ועל כן אמרו רז"ל (ברכות ט:): 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה בשמחה כך יברך ברכת הרעה בשמחה', כי באמת הכל הוא טובה, אפילו הרע ההוא ג"כ לטובה יחשב, כי מצד הצמצום הוא שמצמצם מדת החסד שחפץ הבורא

ז. ומעניין לעניין באותו עניין, כבר האריכו בספה"ק אודות תוקף האהבה והקרבה היתירה המתעוררת ביותר כאשר איש יהודי שרוי בעת צרתו, ובאותה שעה הקב"ה נמצא עמו, ועל דרך שאמרו חז"ל (שבת יב:): 'שכינה למעלה מראשותיו של חולה'. והנה כתיב בפרשתן (א כא) 'ויברא אלוקים את התנינים הגדולים', ולכאורה קשה מדוע נאמר 'התנינים' בכתיב חסר ולא נאמר 'התנינים', ופירש רש"י 'דגים גדולים שבים. ובדברי אגדה (בבא בתרא עד:): הוא לויתן ובן זוגו, שבראם זכר ונקבה, והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא, שאם יפרו וירבו לא יתקיים העולם בפניהם, התנינים כתיב', והיינו שאכן נבראו שניים אך 'למעשה' נשאר רק תנין – לויתן אחד. ועפ"ז אמרו לרמז בהא דכתיב (תהלים קד כו) 'לויתן זה יצרת לשחק בו', שהיות ונשאר הזכר לבדו, על כן אמר לו הקב"ה, אינך נשאר 'בודד' בעולם, אלא הקב"ה יעמוד לימינך, ויהא כביכול 'משחק' עמך. מעתה ייאמר לכל מי שמרגיש 'בודד' בצערו ובמכאוביו וכיו"ב – אינך בודד אלא הקב"ה כביכול 'משחק' עמך והוא מתקרב אליך להיות עמך במחיצתך... הגדרה נפלאה שמענו מהגאון רבי בערל טויבער שליט"א. נוהג שבועלם, לפעמים נוטלים 'תמונה' אחת ומחלקים אותה לעשר אלף חלקים, את החלקים מחלקים בין עשר אלף אנשים, והנה, כל עוד שהחתיכות בידי האנשים אין שום דרך לדעת מה יצא מחתיכה זו, כי אם היתה החתיכה גדולה יותר היו רואים אם היא חלק של עץ או שדה או צלחת וכו', אבל חתיכות קטנות כאלו אי אפשר לדעת מאומה. והנה מתחילה קיבל ראובן חתיכה הנראית יפה וזוהרת, ואילו שמעון קיבל חתיכה שכולה שחורה, וראובן מתחיל לחזקו בחיזוק נפלא כי אינו סתם שחור אלא 'שחור' מהודר (מכירים כבר את סוגי החיזוק הללו...) ושמעון עונה לו – ייש"כ, אי"ה ביי דיר אויף שמחות... כי בשעת מעשה הוא חושב לעצמו הוא מהלך עם חתיכה נאה ומהודרת ואותי הוא מחזק על שיינע שווארטצקייט. עברה תקופה וב"ה הצליחו לסדר כל החתיכות – ונגלית תמונה מרהיבת עיניים, איך שהמלך מטייל במלוא הדרו בגינת הביתן – הפלא ופלא, ראובן מחפש את החתיכה שלו ומוצא שהיא נעשתה חלק יפה מהגינה המהודרת, אמנם שמעון החל לחפש ולא מצא, חקר ודרש עד שאמרו לו – הבט

להיטיב לו אחר כך מגבילו עד שיעור שבדעת הכורא ב"ה להביא עליו כך שיוכל אח"כ לקבלו, וכפי הטובה הגדולה צריך להיות הצמצום גדול מקודם, כי

נא בתוך עיני המלך, חתיכה השחורה שלך נעשתה לאישון בת עין של המלך... והיא החשובה ביותר מכל התמונה הנפלאה.

כיו"ב, לכל איש יהודי יש לפעמים זמנים שחורים... (אם בנסיגות של שמירת עצמו בקדושת עיניים, או בכל קושי רוחני וגשמי) ונדמה לו שלחברו מאיר המזל באופן הכי טוב, וחברו מחזק אותו... והאמת, לבסוף כשיגיע התכלית, גאולה שלימה ובנין הבית, יתגלה כי דייקא ה'שחור' שלו מהם נעשו החלקים הכי יפים ומאירים, הם בבת עינו של המלך, עליו השגיה השי"ת ביותר.

והוא כעין הידוע בשם הגה"צ רבי יעקב גאלינסקי, כי המביט ביצירת הפאר הנקראת 'גובל"ן' (סריגה), אם יביט לאחורי היצירה, ימצא מקומות ששם חוטי הסריגה נראים ממש בוקה ומבולקה, נורא נוראות, עליו לדעת כי דייקא שם בצד השני - בצד הישר, יש את המקום היפה ביותר מתוך כל היצירה והתמונה... כך בכל קושי וייסורים, הרי יתגלה לעתיד ששם הוא מקום הפאר וההדר.

ח. וכבר נשאל הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע מיהודי 'מר נפש', הנה איתא בגמרא (ברכות נד.) 'חייב אדם לברך על הרעה...' איך תאמר שהאדם אשר הכל אצלו 'על מי מנוחות' ולא קרהו אסון אינו צריך לברך, ואילו מי שאירעו אסון עליו לברך להודות ולהלל לה'. ענהו הרה"ק, בנוהג שבעולם כשאדם מתדפק על שערי בית ה'נדיב', והלה פותח שערי הבית ומבקש ממנו שטר של עשר דאלער (דולר), הרי זה סימן שברצון בעה"ב להעניק לו שטר של עשרים דאלער, אלא שאין ברצונו לתת יותר מעשר דאלער לכן הוא מבקש 'עודף' (change) עשר מתוך אלו העשרים. ואם יבקש חמישים הרי הדבר מורה שהוא רוצה להעניק לו שטר של מאה דאלער, אלא שאין ברצונו לתת יותר מחמישים דאלער לכן הוא מבקש 'עודף' חמישים מתוך המאה כדי שישארו בידו חמישים. המשיך ר' שלום'קה שכן הדבר בענייננו, אם הקב"ה לקח מעמו את קרובו היקר כל כך, הרי זה מורה כי טובה רבה וגדולה עתידה לבוא עליו - וריבוי וגודל העודף המתבקש 'מורה' על ריבוי המתנה הבאה לאחריה. וגם, לכן דייקא עליו להודות ולא חברו, כי רק הוא עומד לקבל בזו העת שפע רב מן השמים, ואילו מרעהו לא דיברו כלל בשמים.

הוסיף ר' שלום'קה שזה המקבץ נדבות כשמבקשים ממנו 'חמישים' מיד הוא מתמלא שמחה והנאה (אף שעדיין לא קיבל מאומה לידו), כי יודע הוא שעתה עומד הוא לקבל שטר של מאה. כך על האדם 'לברך בשמחה' מיד בעת הרעה, כי כבר אז הוא רואה בעין האמונה שעתיד לקבל רוב טובה.

אם יהיה הטובה גדולה - יהיה הצמצום שמקורם שנראה לו לרעה גם בן גדול, וכשמאמין בזה בודאי יברך על הרעה בשמחה כמו שמברך על הטובה כי זהו התחלת הטובה עכ"ל, ועיי"ש עוד שמאריך בזה.

ובך פירשו בהא דאיתא בגמ' (שבת עז:) שרבי זירא שאל את רב יהודה 'מאי טעמא עיזי מסנן ברישא והדר אימרי' (מדוע העיזים מהלכים בראש ואחריהם הכבשים), אמר ליה כברייתו של עולם

הוספה נפלאה שמעתי מצדיק אחד שליט"א, דיש לתמוה על הנהגת העשיר למה לו להוציא שטר של מאה ולבקש עודף, וכי חסרים לו שטרות של 'חמישים', מדוע אינו נותן לו מיד חמישים ותו לא מידי... אלא י"ל, כי בבואו להעניק לעני חמישים, הוא רוצה תחילה לבחון את העני עד כמה הוא נאמן וסומך עליו ורק לאחר מכן הענק יעניקנו כל הטוב, על כן יעמידנו בנסיון - יבקש ממנו תחילה חמישים כעודף, לראות אם יתן את אשר יתבקש בטרם שיקבל את חלקו הבא לו... על כן, התחזקו נא אימצו נא, לעמוד במשמר האמונה בעת החשיכה להאמין בהשי"ת, כי עוד מעט רגע ויפציע האור כי טוב לאורך ימים ושנות חיים.

ט. בדרך צחות אמרו, שאם רואה אדם שהמבשלים מכינים בבית מטבחם 5 קילו של 'חריין' (מין ירק חריף מאוד) הרי זה סימן שעומד להיערך חגיגת 'בר מצוה' והם מכינים אותם עבור המשתתפים, אולם אם יבשלו 20 קילו חריין ברור הוא שעושים זאת בעבור שמחת נישואין, שיש בה קהל רב יותר, ואם נראה אותם מעמידים על האש קדרות סירי ענק להכין 50 קילו אין זה אלא מפני שעומד להיות 'רעבישע חתונה' בה ישתתפו המון חוגג... מעתה, אם הקב"ה מביא הרבה 'חריין', הרי זה ראייה חזקה על הטובה הגדולה העתידה לבוא עליו בעז"ה.

י. כה אמר הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע, כי הנה ידוע שצירוף השם הק' שממנו תוצאות השפעת הפרנסה הוא השם 'חתך' היוצא מסופי התיבות של 'פותח את ידך', ורמז גדול יש בזה, שפעמים שנדמה לאדם שאין כאן אלא 'חתך' וקריעה, אך באמת כאן נמצא וכאן היה מקור נביעת מעיין פרנסתו... וכמי שמכינים עבורו בגד נאה, ומתחילה גוזרים את הבד המשובח, שהשוטה צועק אויה לי שמשחיתים את האריג היקר... ואילו

וכראיתא בוזה"ק 'לית חשוכא אלא מגו נהורא'".
הגרוע והשפל ביותר יש בידם את הכח להתחדש ולהתחיל מ'בראשית'". וזה

כלל גדול, שלא יתבונן האדם בעבר להתבוסס בנפילותיו ובכשלונותיו, אלא מתנה טובה נתן הקב"ה לישראל, והיא בח ההתחדשות², שגם במצב בראשית - בשביל ה'ראשית' וההתחדשות

מי שיש בו מעט השכל ובינה יודע שכל 'קריעה' וכל 'גזירה' אינה אלא על מנת לתפור את הבגד, ואינו 'מקלקל' אלא מתקן... (הובא ב'חסידים הראשונים' עמ' 7).
יא. וכמו שהמליץ כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זי"ע בטעם שכינו חז"ל את ה'סומא' בלשון 'סגי נהור' (מרובה האור), ולכאורה מה מקום לשם זה שאינו אלא ההיפך הגמור ממש מן הקצה אל הקצה, אלא שנודע מה שפירשו בהא דכתיב (קהלת ב יג) 'יתרון האור מן החושך' - לית נהורא אלא מגו חשוכא, וככל שיגדל ויתרבה החושך כך לעומתו יתרבה האור, נמצא שהסומא שאינו רואה כלל ושרוי תמיד בחושך עתיד להיות 'סגי נהור' כפשוטו, כי הרעה אינה אלא הכנה לטובה, וכבר מעכשיו ניתן לכנותו בשם נכבד זה כי הוא 'נידון' על שם סופו...

מאמר יקר עד מאוד אמר בעל 'נתיבי ישרון' שליט"א, שהנה ידוע כי יש ד' עולמות בבריאה, אצילות, בריאה, יצירה ועשייה, זו למעלה מזו. כלומר, 'עולם האצילות' הינו עולם הגבוה ביותר בו אין לנו השגה כלל, למטה הימנו 'עולם הבריאה' הוא עולם המלאכים, ולמטה ממנו הוא 'עולם היצירה' והעולם התחתון ביותר הוא 'עולם העשייה', הוא העולם בו אנו חיים. ומעתה יש לתמוה במה שנאמר (ישעיה מה ז) 'יוצר אור ובורא חושך', שנמצא ש'החושך' גבוה במעלתו מן האור, שכן הקב"ה בורא חושך ויוצר אור, והרי 'בריאה' גבוהה במעלתה מ'יצירה', והיאך יתכן כזאת, אלא כך הוא ביאור הדברים, כי הנה מדרכו של עולם, שכאשר יאיר עליו אור עצום וחזק ביותר (כגון אם יעמידו מול עיניו פנס חזק ביותר) הרי מיד תפול עליו מכת סנוורים, ולא יראה בעיניו אלא חושך, כי אין בכח העין להחזיק ולקבל אור גדול כ"כ, וריבוי האורה גורם ל'שבירת הכלים'... כן ייאמר לכל 'חושך ענן וערפל', כי באמת אינו חושך וצער אלא ריבוי טובה באופן נורא עד שאין לו לאדם 'כלי' להבין ולהשכיל עומק הטובה הצפונה בו, ומשום כך נסגר ונסתמא מאור עיניו עד שנראה לו כחושך ולא אור... ומשום כך נאמר בדקדוק יוצר אור ובורא חושך, כי אכן החושך הוא אור גדול פי כמה וכמה מן ה'אור', אלא שאין לנו 'כלים' להשיגו...

יב. וידע שכל מהותם של 'בני ישראל' היא ההתחדשות (וכן אנו אומרים ב'קידוש לבנה' 'שהם עתידים להתחדש כמותה'), וכמבואר בדברי רש"י בתחילת הפרשה 'בשביל ישראל שנקראו ראשית', והיינו שנקראו ב'שם', על שמה של ההתחדשות...

באר הפרשה - פרשת בראשית

וראה נא כי מנהג ישראל תורה שמיד בסיום התורה מתחילים פרשת בראשית [האבודרהם (שמחת תורה) כתב בדרך הפשט, שלא ליתן פתחון פה לשמן שבני ישראל שמחים בסיום התורה מפני העול שניטל מעל צוואריהם, וכע"ז כתב מהרש"א בחא"ג (ע"ז יט. ד"ה סליק ספרא) שעל כן נוהגים בכל סיום מסכתא להתחיל מסכתא אחרת, כדי שלא יקמרג השמן], ויש בזה כדי לרמוז שאף בעת הסיום עיקר השמחה היא על העתיד - שכל אחד מקבל על עצמו ומתחיל מ'בראשית' כשפניו לפניו ולא לאחור, ומעתה ועד עולם יהיה חפצו בתורת ה'".

רמז נאה אמר אחד מצדיקי דורנו בלשון התפילה (אדון עולם) 'בלי ראשית בלי תכלית', שאם האדם בלי ראשית - שחסר לו כח ההתחדשות וההתחזקות, הרי כל הליכותיו הם בלי תכלית...

יג. באופן זה ביאר הרה"ק משינאווא ז"ע, מדוע קוראים פרשת בראשית תיכף אחר הימים הנוראים, לרמז דמאי דהוי הוי, ועתה פותחים ומתחילים מבראשית (דף חדש), ותפקיד האדם להסיח דעתו מן העבר ולהשים מגמתו על העתיד.

הנה התורה הק' מסתיימת בתיבות 'לעיני כל ישראל', ופירש רש"י, 'שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם', ואמר הרה"ק ה'צדקת יוסף' מפייסבורג ז"ע כי בא הכתוב לרמז שגם אם 'אוחז' ב'שבירת הלוחות' עדיין יתחזק ויגיל וישמח בשמחת תורה... ומיד יתחיל מבראשית...

יד. הנה תכלית העבודה בראש השנה הוא 'שתמליכוני עליכם' להמליך את הבורא עלינו ועל כל העולם, ואילו עבודת יום הכיפורים היא תשובה, ובקשת מחילה על כל העוונות והחטאים, והרי שניהם הם חלק מ'עשרת ימי תשובה' - ומדוע שינו את 'עבודתם' זה מזה, אלא ללמדנו בא, כי ראשית כל דבר, ותחילת השנה, היא להמליך את הקב"ה מכאן ואילך, ורק לאחר שהתייצב על דרך טוב אז הזמן ראוי לחשוב על העבר...

טו. חיזוק עצום איתא בזוה"ק (הקדמת הזוה"ק ב: ובפי' מתוק מדבש) שבשעה שרצה הקב"ה לברוא את העולם הזה נכנסו לפניו כל האותיות בזה אחר זה, וכל אחת אמרה שבה ראוי לברוא את העולם, וכשנכנסה האות צ' ענה לה הקב"ה בלשון חיבה יותר משאר האותיות שאכן היה ראוי לברוא בה, אלא שאם אכן יברא בה אזי לרוב הקדושה והאור שיהא בעולם יבואו הבריות לידי יאוש אחר שיכשלו בחטא, ששוב אינם יכולים לתקן מה שפגמו, ואין הקב"ה חפץ שיתייאשו ברואיו, על כן העדיף שלא לברוא את העולם באות צ' אעפ"כ שכך היה ראוי להיות, העיקר שלא יתייאשו, אלא תמיד יוכלו להתחזק...

טז. מספרים על חסיד אחד, שניגש אל הרה"ק מקאצק ז"ע והתאונן בפניו על שאין לו במה לשמוח בשמחת התורה, כי לב יודע מרת נפשו שבמשך כל

מעצמו לגמרי את ה'עבר', אלא תמיד יוכרהו מעט כדי שירע ממה עליו להימנע ב'עתיד'. אך כל זאת רק מעט מזער, דוגמת העוקץ שמאחורי ה' שהיא קטנה (בע"ז איתא בפירוש רבינו יונה עה"ת, לגבי שלא ידרוש מה למעלה וכו').

ומפורשים הדברים ב'ספורנו' בפרשתו (ד ו) על הפסוק 'ולמה נפלו פניך', וז"ל. כי בשיש לקלקול איזו תקנה אין ראוי להצטער על מה שעבר, אבל ראוי להשתדל להשיג תיקון לעתיד.

ובזה יש לבאר הטעם שהתחלת התורה הקדושה היא באות ב' - בראשית, ולא באות א' - הראשונה שבאותיות, להורות לנו מיד ב'תחילת דרכה של תורה ועבודה', שינהג בדוגמת אות ב', שהוא סגורה מכל צדדיה ורק מלפניה פתוחה היא (כראיתא בב"ר א י), כך יביט האדם תמיד רק 'לפניו', ולא 'לאחוריו' - לחשוב מה עבר עליו ובמה נבשל.

אמנם, מכל מקום נרמז בעוקץ שבאות ב' 'מאחוריה', כי אין לו להשכיח

ימות השנה לא למד כהוגן, השיב לו הרה"ק עיקר השמחה היא על מה שמתחילים את התורה, שהרי אין בריה בעולם שתאמר זכיתי לבי לסיים את התורה... אמנם על 'להבא' ביד כל אחד לקבל על עצמו, ממילא ה'שמחה' שייכת לכל. אף הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע אמר, שהשמחה ביום שמח"ת היא ההכנה לקבלת התורה לכל ימות השנה.

יז. ביסוד הדברים אמרו לפרש גם בהא דכתיב בפר' בראשית לאחר חטא עץ הדעת 'ויקרא האדם שם אשתו חוה כי היא היתה אם כל חי' (ג כ), ולכאורה מה עניין קריאת השם לכאן, ואין מקומו אלא לעיל (סוף פרק ב) היכן שנאמר שהביא הקב"ה את חוה אל האדם, 'ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי' וגו', אלא כי לדאבון לב חוה חטאה והחטיאה את האדם והביאה יללה לעולם, אך דייקא באותה שעה נאמר עליה 'כי היא היתה אם כל חי', כלומר, רמז לה, שכל שיחה ושיגה מעתה יהיה על העתיד - מבלי להתעסק עם מה שהיה, אלא יהיו פניה פונים אל העתיד - להיות אם כל חי... וללמד על הכלל יצא, שאחר כל נפילה אין להתבוסס בה אלא לחשוב כיצד 'בונה' הוא את העולם...

דבר נאה אמר אחד מנקיי הדעת לרמז ב'טעמי המקרא' שעל הפסוק בפרשתו (ה כט) 'זה ינחמנו' - גרשיים ואח"כ תלישא גדולה, שבא לומר כי גם אם 'גרשו' אותו ב' פעמים אל יבהל ויישבר אלא יעשה 'תלישא גדולה' מכל העבר, וב'זה ינחם'...

יח. כי זוהי עיקר עבודת האדם לקיים בנפשו 'אל תזכור לנו עוונות ראשונים', ותמיד יחזור לעלות בדרך העולה בית קל, וכדבריו של החסיד הנודע הגה"ח רבי בן

ציון אפטער זצ"ל שהתורה אמרה על אדם הראשון לאחר שחטא בעץ הדעת (ג ז) ויתפרו עלי תאנה, 'תאנה' הוא 'פייג' (בשפת האידיש), ויש לה גם משמעות בלשון העם 'א פייג' - למי שאינו מתפעל מדברי חבירו עליו ומורה לו בהנחת אגודלו בין פרקי אצבעותיו - אינני מתפעל מדבריך כלל וכלל, והנה מבואר בתוס' (סנהדרין ע: ד"ה בה) שכל האילנות היו דוחין אותו שלא יתקרב אליהם, ולכך תפר לעצמו עלי תאנה, ואמר לכולם 'א פייג' 'א פייג', אינני מתפעל ממכם, ולא אתעצב אל ליבי אלא אתחיל מראשית הדרך בהתחדשות ביתר שאת ועוז.

וכן כתב הרה"ק ה'דברי שמואל' וז"ל, ותפקחנה עיני שניהם וגו' [ויתפרו עלי תאנה]... לאחר שעברו רצונו ית' מיד הרגישו מה שעשו, וראו כי ערומים הם, שנשארו בערום וחוסר כל, בלי מצוות - שכל עבירה ההנאה ממנה היא רק לשעתה, ואח"כ מתחרטים ומרגישים כאב לב ע"ז שלא יכלו להתגבר על התאוה. ויעשו להם חגורות - שלקחו עצמם להתחזקות ולתקן בתשובה, כמו שאומרים, זיך אונטער געגארטל'ט, לתקן מעשיהם מעתה ולבנות עולמם מחדש. כי בנפילת הרוח אי אפשר להגיע לכלום, רק ע"י שמחה והתחזקות.

ואף אם התחדש ושוב נפל ממדרגתו ישוב להתחדש, כמו שרמזו בתיבת בראשית שהיא נוטריקון ב' - ראשית, היינו ב' פעמים 'ראשית', שלעולם לא יתייאש מלשוב ולהתחדש בטובו בכל יום תמיד, אלא אפילו אם התחיל כבר 'בראשית' ונשבר ונפל יתחיל מבראשית פעם שנייה.

ובזה יתבאר עוד הטעם שהתחילה התורה בב' ולא בא', להורות שאפילו אם כבר אינו אווז בא' אלא בב'... שכבר התחיל והפסיק יתגבר להתחיל שוב במצב זה מבראשית.

וכן מצינו במסכת מגילה (לא.) שנחלקו התנאים לענין קריאת התורה, חד סבר שבמקום שמפסיק לקרוא בשבת במנחה משם ממשיך בקריאתו ביום שני בשבת, ומשם ממשיך בחמישי ומשם ביום השבת שלאחריה, ואידך סבירא ליה שתמיד מתחיל בתחילת הפרשה - בשבת במנחה, בשני, בחמישי ובשבת שלאחריה, וכן נפסק, ואפשר לומר שבא לרמז לנו שתמיד בכל עת אפשר לו לאדם לשוב ולהתחיל תורתו ועבודתו מחדש - מתחילת דבר כלא היה, ואף לאחר שנפל ונסוג לאחוריו יש בידו לשוב לכור מחצבתו - לחזור ולהתעלות.

עוד הוסיפו לבאר בפסוק זה (ו-י) 'ויאמר ה' אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך, הלוא אם תיטיב שאת', שלבאורה תמוה מהי הקושיא 'למה חרה לך ולמה נפלו פניך', והרי מקרא מפורש לעיל שהקב"ה לא קיבל מנחתו של קין, וא"כ ודאי שיפלו פניו. אלא ביאורו, שכך אמר

לו הבורא, אף אם נכשלת באיזה דבר, ולא 'הקרבת' את קרבן ה' בראוי, ולכן לא נתקבלה מנחתך, עדיין טענה גדולה יש עליך, למה נפלו פניך, כי העצבות והיאוש ונפילת הרוח הם אבי אבות כל החטאים^ט, אלא התחזק בכוחות מחודשים^י, ואם תיטיב מכאן ולהבא, הרי

ט. פעם אמר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע ששמע מאביו הרה"ק האמרי אמת זי"ע (דיבור שהיה לו לחיזוק משך ארבעים שנה) כי הנה כתיב 'וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו' שאין הכוונה שהקב"ה התעצב חלילה וחלילה, שהרי 'עוז וחדוה במקומו' ואין כל עצבות חלילה למעלה. אלא שאנשי דור המבול היו שמחים תדיר, כי לא חסר להם מאומה כדאיתא בגמרא (סנהדרין קח.), וידוע מהאריז"ל שע"י שמחה אפשר לבוא לכל המדרגות, וא"א לדינים לחול ולשרות עליו בעת שהוא בשמחה, ומכיוון שכן - אף שהשחיתו את מעשיהם ועברו ברית, מכל מקום לא היה הקב"ה יכול להביא עליהם פורענות, על כן התעצב הקב"ה - היינו שהוריד עצבות בלבם של בני דור המבול, ולאחר שהתעצבו בא עליהם המבול (ליקוטי יהודה' בפרשתו, ועוד).

מרגלא בפומיה דהגה"ק מטשעבין זי"ע, שקיבל איש מפי איש עד הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, על הנאמר בסוף פרשתו (ו ה-ז) 'וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום - וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ, ויתעצב אל לבו - ויאמר ה' אמחה את האדם אשר בראתי', וביאר ה'חוזה' ואמר, וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ - אם רואה הבורא שהאדם מקלקל מעשיו בזה העולם לא יגבר כל כך כעסו עליו, כי יודע הוא שוכל 'יצר' מחשבות לבו רק רע כל היום - שבקרבו שוכן יצר המסיתו ומדיחו מעבודת ה', ועל כן וינחם ה', כמאמרם ז"ל (סוכה נב) שאחד מארבעה דברים שהבורא יתברך מתחרט כביכול על אשר בראם הוא וחד מהם הוא על בריאת היצר הרע. אך אם ויתעצב אל לבו - שהבורא ראה שהאדם נפל בזרועות העצבות, ומתייאש מעבודתו, באמרו מה אני ומה מעשי כי חוטא ופושע אני וכבר אבדה תקוותי, או אז ויאמר ה' אמחה את האדם אשר בראתי, כי אין גרוע מליפול בזרועות העצבות ועל ידי כך להרפות מעבודתו ית', כיון שע"י העצבות יעזוב לבסוף את כל עבודתו, דאחר שנעצב אל לבו כבר מתייאש מלהמשיך במלחמתו עמו ובזה נסתם הגולל עליו ועל עבודתו.

כ. ביאור נורא ביאר הרה"ק מרוז'ין זי"ע (הובא בעירין קדישין), עפ"י משל ל'צאר' שחלה ב'מחלת הרדיפה' (והיינו שבכל עת וזמן דימה בנפשו שיש 'רודפים' אחריו בכדי להרגו), ולכך

שאת - תעלה מעלה מעלה יותר ממה (ג כא) 'ויעש ה' אלוקים לאדם ולאשתו שהיית עד עתה^{כא} כתנות עור וילבישם', שלבאורה קשה וישים אל ליבו את דבריו הבערים כנחלי מדוע לא נאמר ויעש ה' אלוקים כתנות אש של הרבינו בחיי' על הפסוק עור ללבוש, וכדרך שביקש יעקב 'בגד

כל אימת שהיה יוצא לדרכו היו מעמידים שומרים על אם הדרך לשמור לבלתי יעברו שם אנשים בעת עבור הצאר ימ"ש, זמן רב קודם בואו כבר היו השומרים ממתינים על הצאר, וכשהגיע היו מראים לו שהדרך פנויה, פעם אחת הרגיש אחד מהשומרים שהוא צמא מאד אחר שכבר המתין זמן רב למאד, וכבר לא יכול היה להתאפק ובראותו נהר בסמוך לו התפשט חיש קל ממלבושיו וקפץ אל תוך המים, בעודו בתוך המים שמע שפעמי מרכבתו של הצאר מתקרבים מאד, מיד נותר מן המים אף שלא היה סיפק בידו להתלבש בבגדיו ונעמד כך על משמרתו, משהגיע הצאר וראהו, חרה אפו על חוצפתו הרבה לעמוד כך לפני המלך, ותבע את השומר... ענהו השומר בקידה, אכן אין זה מן הכבוד לעמוד כן, אך האם משום זה יצטרך חלילה הצאר להתעכב בדרכו, כשמוע הצאר את דבריו נחה דעתו. סיים הרה"ק מרוז'ין ואמר, (ג יא) 'את קולך הראשון לאחר שנחבא מאביו שבשמים הסביר את עצמו ואמר (ג יא) 'את קולך שמעתי בגן ואירא כי עירום אנכי ואחבא', - נשמתי ערטילאית לאחר שעברתי על רצונך, ועל כן התביישתי ממך ונחבאתי, אמר לו הקב"ה 'מי הגיד לך כי עירום אתה', מי אמר לך שזוהי סיבה מספקת לפרוש מעבודתי, כי אפילו מי שעירום ועריה מכל מצווה ואין בו לא תורה ולא קדושה, עדיין עבודתו חביבה עד מאד לפני כסא הכבוד. הגה"ח רבי גד'ל אייזנער זצ"ל היה אומר אינני מפחד כל כך מהעבירה אלא עיקר פחדי הוא מה'גוררת'... אל מה שנגרר האדם אחר העבירה, שהעבירה גוררת עבירה, ותוצאותיה מי ישורנה. על כן, אף אם כבר נפל ח"ו, לא ישים על לב, אלא יתחזק מעתה בכדי שלא תמשיך נפילתו מטה מטה.

כא. הנה כתב הגה"ק החיד"א זי"ע (מדבר קדמות, ערך תי"ו אות ד) לבאר מה שאמרו (ברכות ו:) 'לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה', מהי מעלתה של תפילה זו, ומבאר החיד"א כי היא היתה תפילה ראשונה שהתפללו בעולם הזה, שהרי אדם הראשון התפלל אותה במנחת ערב שבת באותו יום שנוצר.

ועתה בן אדם, התבונן נא, שהרי אותה תפילה היתה אחר חטא עץ הדעת, כשראה אדם הראשון והבין את החורבן הנורא שהוא גרם בחטאו, חורבן לו ולכל העולם כולו לדורות עולם - גזירת מיתתו. ואעפ"כ התחזק ועמד בתפילה לפני קונו, זאת חשיבותה של התפילה הבאה אחר התחזקות מן הנפילה.

שהרי היו רואים בעיניהם כיצד הקב"ה מעניש את מי שעובר על רצונו, ו'מאימת הדין' היו כולם עושים באימה וביראה רצון קונם, וא"כ תמוה מאוד מה שאמרו שאין העולם מתקיים במידת הדין, כי אדרבה דייקא מידת הדין היא שמעמידה את העולם לעשות רצונו בלא לחטוא כלל, וכלשונו ואם היו כולם צדיקים למה אינו יכול לעמוד.

ומבאר ה'זרע שמשון', כי כבר אמרו חז"ל (אבות א א) 'על שלושה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים', והדרך הישרה שעל ידה נוכל לגמול חסדים היא על ידי שאנו למדים מדרכיו של הקב"ה, וכמו שאמרו (שבת קלג:) 'מה הוא רחום וחנן אף אתה היה חנן ורחום'. עתה בין והתבונן, אילו היה הקב"ה נוהג רק במידת הדין ממילא היו הכל למדים בביכול מהבורא לנהוג אף הם 'במידת הדין', ולא היה איש גומל חסדים עם רעהו, ולא היה איש המוותר מאומה משלו, ונמצא שהיו כל חבריות 'צדיקים' בעניינים שבין אדם למקום, אך 'רשעים' זה לזה ביבין אדם

ללבוש' (ולא ביקש שהקב"ה ילישו). ומבאר רבינו בחיי וז"ל, אבל ע"ד הפשט, רצה לייחס פעולת ההלבשה אליו ית', לחזרות על אהבתו ועל חמלתו על יצוריו שאע"פ שחטאו לא זו מחבבן, והוא בעצמו השתדל בתיוקנן ובגמילות חסדים. עכ"ל.

עולם חסד יבנה - קיום העולם רק ע"י מידת רחמים והטבה

בפרשתן (א א), 'בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ', וברש"י, ולא נאמר ברא ה' (הרומז למידת הרחמים), שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במידת הדין (וע"כ נאמר 'אלוקים' הרומז למידת הדין), ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מידת רחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב (ב ד) 'ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים' (ומקור הדברים הוא בב"ר יב טו). והקשה בספה"ק 'זרע שמשון' (ד"ה במדרש ע"פ נעשה), כי אילו היה אכן הקב"ה בורא את העולם אך ורק במידת הדין, ולא היה משתף עמה מידת הרחמים, היתה הנהגת הבורא להעניש תיכף ומיד את כל מי שנכשל בחטא 'בכל חומר הדין' (שהלא לא היה הקב"ה נוהג כלל ברחמים), וממילא היו שאר כל בראי עולם מתייראים לחטוא,

ושמא י"ל, שלכן הובא בשם מרן הבעש"ט זי"ע (כתר שם טוב) 'בערב שבת בתפלת מנחה וקבלת שבת מעלין כל אותן הדיבורים והמצות של כל השבוע', כי אכן תפילה זו נתקנה אחר 'נפילה', ומאחר שעם ההתחזקות על העתיד מתקנים את כל העבר, לכן בתפילה זו שבאה כהתחזקות לאחר נפילה בה מעלין ומתקנים את כל התפילות של כל השבוע, כי כל העבר שאינו טוב נתקן ע"י התחזקות.

לחברו, ואכן עולם כזה אינו ראוי להתקיים^כ, כי עמידת העולם וקיומו הוא על ידי גמילות חסדים, על כן שיתף הקב"ה את מידת הרחמים, והוא 'נוהג בחסדו כל דור', למען ידעו הכל ארחות חיים שגם הם צריכים לנהוג במידת הרחמים כלפי הזולת.

ונעתיק את לשונו, ויש לומר, שהרי שנינו 'על שלושה דברים העולם עומד וחד מינייהו גמילות חסדים, ועוד אמרין 'והלכת בדרכיו וכו' וכו תדבק - מה הוא גומל חסדים אף אתה גומל חסדים', ואם הבורא ב"ה לא היה משתף מידת הרחמים בבריאת העולם לא היה שום אדם גומל חסדים, שהרי אף הקב"ה

כב. וכבר ידעת את דברי ה'מדורש' בפרשתן (בר"ר ד ו) למה לא נאמר 'כי טוב' ביום השני לבריאה, אמר רבי חנינא, לפי שבו נבראת המחלוקת (חלוקת מים עליונים ומים תחתונים), שנאמר 'ויהי מבדיל בין מים למים'. אמר רבי טביומי, אם מחלוקת שהיא לתיקונו של עולם ולישובו אין בה 'כי טוב'. מחלוקת שהיא לערבובו, על אחת כמה וכמה. ומכאן נלמד, שאפילו המחלוקת שהיא לצורך העולם אינה כי טוב...

כג. ידוע מה שאמרו חז"ל (אסתר"ר ז יא) שבני ישראל נמשלו לכוכבים, וביארו בזה שהרי כל בריאת הכוכבים היתה בכדי לפייס את הלבנה, וכדברי רש"י (א טז) 'על ידי שמייעט את הלבנה הרבה צבאיה להפיס דעתה' ולכן נמשלו ישראל, שעיקר תכליתם הוא לפייס את הזולת וליישב דעתו...

ובזה יתפרש מה שמצינו שהקב"ה מחבב את הכוכבים, וכמו שכתב רש"י (שמות א א) על הפסוק 'ואלה שמות בני ישראל' בזה"ל, אף על פי שמנאן בחייהן בשמותן חזר ומנאן במיתתן, להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים, והרי שבא הכתוב להודיע חיבתן של ישראל עד שנמשלו לכוכבים, ומכאן תלמד עד כמה חיבה יש לכוכבים עצמם... וצריך ביאור במה זכו הכוכבים להתחבב כ"כ אצל המקום ב"ה, מה מעלה יש בהם, אלא שהקב"ה אוהב ביותר ומחבב את מי שמפייס דעתו של הזולת...

כד. כתיב בפרשתן (ב ז) 'וייצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים', וברש"י, עשאו מן התחתונים ומן העליונים, גוף מן התחתונים

בדברים שבבין אדם למקום, אלא 'עולם' קיום ובניין העולם הכללי והעולם הפרטי חסר יבנה'יה, שרק מידת החסר הוא של כל אחדיו ואחריו.

ונשמח מן העליונים. ביאור נחמד ביאר הגה"ק רבי ישראל סלנטער זי"ע שהכוונה שבנוגע לעצמו יהיה 'מן העליונים' – שבנוגע לצרכי עצמו יחיה כמי שהוא 'מן העליונים' שאינו צריך מאומה, ולאחרים - 'מן התחתונים', שהם צריכים לכל טוב בגשמיות וידאג למלאות חסרונם על צד היותר טוב.

וכך ביארו בנוסח ה'מי שברך' שאומרים בכל שבת (אחרי 'קום פורקן') למי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה 'הקב"ה ישלם שכרם ויסיר מהם כל מחלה וירפא לכל גופם ויסלח לכל עוונם', ולכאורה קצת קשה מדוע הקדימו לברך בעניינים גשמיים – יסיר מהם כל מחלה וירפא לכל גופם, ורק לאחר מכן הזכירו 'ויסלח לכל עוונם', ואילו בתפילת שמו"ע ג' פעמים ביום אנו מבקשים תחילה 'סלח לנו' ורק בהמשך אנו מבקשים גם על 'רפאנו'... אלא כי אכן כך היא הדרך הישרה, כשאדם מתפלל על עצמו אזי עליו לבקש תחילה על טהרת נפשו ומחילת עוונותיו, אכן כאשר הוא עומד בתפילה על אחרים ידאג להם תחילה 'לגשמיים' – לבקש שיהיו בריאים וחזקים, ורק לבסוף 'כשהם מסודרים' ידאג להם גם לרוחניות ש'יסלח להם עוונם'... כה. כבר אמרו שזה כל האדם – לחזק ולעודד את רעהו בדיבורים טובים, שהרי כך כתיב בפרשתו (ב ז) 'ויהי האדם לנפש חיה', ובתרגום – 'לרוח ממללא'.

כלומר שעל שם כוח הדיבור נחשב ויהי לאדם. אמור מעתה למה נעשה כוחו של דיבור, וכי לעצמו הוא נעשה, והרי אין איש המדבר אל עצמו אלא אל רעהו... (כי העיניים משמשים את האדם לראות בעצמו, וכן באזניו 'הוא' שומע, ואילו הדיבור נעשה לדבר אל זולתו... ורק מי שמחזיק עצמו 'פיקח הדור' ידבר ויתיעץ עם עצמו כי אין לו עוד ידיד חכם כמוהו...), אלא וודאי עיקר בריאת האדם ועיקר מהותו הוא עבור השני ובזה כתיב ויהי האדם. כיו"ב אמר כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, שהרי בכל מקום ה'ימין' חשובה היא, אם כן מדוע ברא הקב"ה 'לבו' של אדם (שהוא עיקר חיותו) בצד שמאל (של הגוף). אלא בע"כ תאמר, שלבו של אדם לא נברא עבור עצמו, אלא עבור חברו - שירגיש את רעהו ואת מחסוריו, ומכיוון שהעומד זה לנגד זה שמאלו של זה כנגד ימינו של זה ע"כ ברא את הלב בשמאלו כדי שימצא לבו לימין חברו... כי זה תכלית ביאתו לעולם... יש שרמזו שלכן אין מתחילים בבקשת הגשמים – ותן טל ומטר לברכה עד ז' חשוון 'כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת' (שבזמן הבית הוצרכו עולי הרגלים לחזור לביתם אחר החג, והרי קושי הדרך מתגבר מאד בעת הגשמים ע"כ היו ממתנינים בבקשת הגשמים עד שיגיע האחרון שבישראל לביתו שבנהר פרת), וקצת צ"ב וכי עדיין שייכת סיבה זאת לגבי דידן, והרי לדאבון לב חרב הבית ובטלה העליה לרגל... אלא, כי אכן, זאת רצו חז"ל

זו חקוקה שם תמיד עד שיעשה הקב"ה נקמה בעובדי ע"ז]. ולכאורה צריך ביאור מה מעלה ועדיפות יש באותה בכיה יתר על שאר צעקות ובכיות של בני ישראל בכל משך הגלות ממה שעושים להם אומות העולם.

אלא, שבאותה שעה קשה ומרה - לאחר שהוציאו להריגה את רשב"ג ידע היטב רבי ישמעאל כהן גדול שהנה עומדים להרוג גם אותו תיכף ומיד, והינו עומד ברגעים האחרונים של חייו... ומכל מקום לא בכה על 'צרת עצמו' רק על צערו של רשב"ג, 'לכך הבכיה הזאת והצעקה הזאת היא הוא שהגיע עד כסא הכבוד, שאינה לצורך עצמו רק על צרת רשב"ג'. ללמוד וללמד כי מה שעולה לשמי מרום

נוראות מצינו להרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (שער ק"ש ד"ה ושמחם) המביא מה דאיתא בזה"ק (ו"ה רות) 'אדהכי שמעו חד קלא וכו' דאתרשים תדיר בכורסיא קדישא ביה, והיא בכיה דר' ישמעאל בן אלישע כהן גדול הבכה על רישא דרבן שמעון בן גמליאל' (וכמו שאמרנו זה עתה במוסף דיוה"ב בפיוט 'אלה אזכרה' על עשרה הרוגי מלכות, שכשהוציאו את רבי ישמעאל ורשב"ג להריגה, נפל הגורל להרוג את רשב"ג תחילה, ולאחר שחתכו את ראשו נמל רבי ישמעאל את הראש ו'צרה עליו בקול מר'), דההוא בכיה לא אתעביר מכורסיא דמלכא עד דיעביד קב"ה נוקמין בשאר עבו"ם' [ובתרגום ללה"ק: שמעו קול אחד וכו', שהוא רשום תמיד בכסא הכבוד, והיא בכיה דרבי ישמעאל בן אלישע כה"ג שבכה על ראשו של רשב"ג, ובכיה

שלדורות עולם יזכרו שמעולם הנהיגו להמתין עבור האחרון שבישראל ולאחר הבקשה על הגשמים, והיו מעייניהם נתונים לחשב חשבוננו של פלוני - למען ייטב לו בדרכו... כו. כה פירש הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (וירא ד"ה זעקת) מה שאמר הקב"ה לקין 'הלוא אם תיטיב שאת' (ד ז) - שאם תיטיב לאחרים אני אשא חטאתך ואסלח לך עליה...

כז. הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר תשלא מאמר כט) היה אומר, שמיד בתחילת הבריאה אמר הקב"ה על אדם הראשון 'לא טוב היות האדם לבדו' (ב יח), ובאותה שעה הרי היה האדם בגן עדן מקדם, מסובב במלאכי השרת שהיו צולים עבורו בשר ומסננין לו יין (סנהדרין נט:); ונהנה מזיו השכינה, ואף על פי כן אמר הקב"ה, 'לא טוב היותו לבדו, והיינו כי לא היה לו למי להיטיב, וחיים כאלו הינם בגדר 'לא טוב', ורק חיים שיש בהם הטבה לזולת נחשבים לחיים טובים.

כח. כתב הרה"ק ה'חתם סופר' (שו"ת חו"מ סי' כ) לבני קהילה אחת שעוררו מחלוקת על המרא דאתרא, וזה לשון קדשו 'כשם שקשה עונשם של מידות (משקלות עיי"ש) יותר מעונשם של עריות (ב"ב פה:), כך גדול שכרם של מידות טובות יותר משכרן של אריות בתורה'.

ועומד לפני הש"ת - הוא מה שהאדם להיטיב עמו, ולא מה שחושב על חושב על הזולת, הוא לצרכיו ורוצה עצמו לא...

כט. פעם נכנס יהודי עני ואביון אל הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מקאפיטשניץ זי"ע, בהיותו בקודש פנימה, ראה הרבי שלראש העני 'כובע עליון' שאינו ראוי ללבישה כלל (בקושי לפורים), ללא אומר ודברים הוציא הרבי כובע חדש שהיה מוכן בארונם ונתנו להעני ששמח בכך כמוצא שלל רב. משיצא העני מחדר הרבי והבחינו בני הבית בכובע החדש של הרבי על ראשו של העני, שאלוהו מיד, מדוע הוצרך הרבי לתת לעני כובע חדש לגמרי, והרי אף הכובע שהרבי לובש עתה 'טוב ויפה' הוא, ומן היושר לתתו ליהודי, ואת החדש היה הרבי משאיר לעצמו... ענה הרבי ואמר להם, אכן כדבריהם, שמרתי לעצמי את הכובע החדש והנאה, ואף אם ראיתם שנתתו לו - אדרבה - בשמים ממעל אין לאדם מלבושים זולתי מה שהכין לעצמו מבעוד מועד - בעודו בהאי עלמא, נמצא שב'נתינה' זו לקחתי לעצמי את הכובע הנאה יותר. וכבר פירש הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ פר' משפטים) בלשון הכתוב (שמות כב ד) 'אם כסף תלוה את עמי את העני עמך', אם תרצה שכספך ילווה אותך לקברך, קיים בהם מצוות צדקה והלוואה, כי רק את העני - המעות שנתת לעניים, אותם המעות ילכו עמך לעולם שכולו טוב.

ל. מאמר נפלא שמעתי לפרש במה שאמרו חז"ל (יומא סו:) 'מיקירי ירושלים' היו מלווים ביום הכיפורים את האיש שהוליך את השעיר לעזאזל, ולכאורה מה ראו לכנותם בשם נכבד כזה 'מיקירי ירושלים', אלא, שבאותה שעה היו מתכנסים כל ישראל בבית המקדש לראות את עבודת הקודש של הכהן הגדול, והם 'יתירו' על כל ההתעלות הרוחנית והשראת הקדושה בכדי שלא יצטרך אותו שליח לילך לבדו, ולצורך כך עזבו את הכל ונתלוו אליו למנוע ממנו צער ועגמת נפש, ואנשי מעלה כאלו 'המשכילים אל דל' ראויים היטב להיקרא 'קירי ירושלים'...

הנה איתא בגמ' (יומא נג:) שבשעה שהיה הכהן גדול נכנס ביום הכפורים לפני ולפנים - לקודש הקדשים, היה מתפלל תפילה קצרה בבית החיצון, ובתוך מיעוט בקשותיו היה מתפלל 'ולא תכנס לפניך תפילת עובדי דרכים בשעה שהעולם צריך לגשם' - שלא יקבל הקב"ה את תפילתן של העוברים בדרך המבקשים שיעצרו הגשמים המפריעים את הילוכם ברשות הרבים. וידועה התמיהה, וכי בקשה זו היא כל כך נחוצה וחשובה עד שהיה הכה"ג צריך להתפלל על כך במיוחד ביום המקודש במקום המקודש. ושמעתי דבר נפלא מידיד נאמן שליט"א כשהוא מדקדק עוד בלשון תפילת הכה"ג 'ולא תכנס לפניך', שלא ביקש 'שלא תתקבל' התפילה, אלא 'שלא תכנס' - כי אכן עיקר בקשתו של הכהן הגדול הייתה שלא תישמע תפילה כזו כלל,

עוד יש ללמוד עד כמה צריך להיזהר (ב-כד) 'וישלחהו ה' אלוקים מגן עדן לעבוד בכבוד חברו, שנאמר בפרשתן (ג) את האדמה אשר לוקח משם, ויגרש את

כי היתכן שאדם יחשוב רק על עצמו ולא על אחרים עד שיתפלל שיוכל לילך במנוחה על 'חשבון' שאר באי עולם... לא תהא כזאת בישראל... ובאמת בקשה כגון דא ראויה שתיאמר ביוה"כ בזמן הקדוש ביותר...

כאשר הקים הגאון ר' מאיר שפירא זצוק"ל את ישיבתו המעטירה 'חכמי לובלין' נסע לארה"ב להתרים נדיבי עם, ושהה שם בחודש תשרי תרפ"ז, והנה לקראת 'שמחת תורה' נחלה ה'משמש' שנלווה אליו, וכשחזר המהר"ם שפירא מה'הקפות' בליל שמחת תורה ראה אותו שוכב מרותק למיטתו, אין צורך להאריך את הרגשת המשמש - להיות שוכב בדד בליל שמח"ת במקום להיות בבית הכנסת ולשמוח בשמחת התורה, מיד התעטף מהר"ם שפירא בטליתו ופתח בקולו האדיר והנעים באמירת פסוקי 'אתה הראת' כעומד לפני 'עמוד התפילה' בבית הכנסת מלא מפה לפה וגדוש בהמון עם... והמשיך בעריכת סדר ההקפות כשהוא מפזז ומרקד בהתלהבות, והכל בכדי להיטיב לשני את הרגשתו...

באמת אמרו, לא היה צריך מהר"ם שפירא 'ספר תורה' לרקוד עמו, כי מלבד שהוא עצמו היה לעבדיגע ספר תורה (ס"ת חי), הרי מעשה זו של גמילות חסדים הוא הוא גופי תורה...

וכבר אמרו כי מעלת הי"ן הוא שממעט עצמו בשביל לשמח אחרים, ה'בקבוק' מתמעט ומתרוקן ואילו הבריות ששותים ממנו מתרבה שמחתם...

לא. הנה כתיב (א טז) 'ויעש אלוקים את שני המאורות הגדולים את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים', ופירש רש"י, 'ואת הכוכבים - על ידי שמיעט את הלבנה הרבה צבאה להפיס דעתה'. ויש שהקשו, שהלוא הכוכבים הינם גדולים פי כמה וכמה מן הירח (אלא שנראים קטנים הואיל והם נמצאים רחוק מאוד מן הארץ ואילו הירח הינו קרוב הרבה יותר אל הארץ, על כן נראה הירח גדול מן הכוכבים משום שאורו קרוב יותר), ואם כן מדוע נחשבים הם כ'צבא הירח', וכאילו הלבנה מושלת בהם, אלא מכאן יש ללמוד, גדול וקטן אינו נמדד לפי הגודל והשטח וההיקף והכמות אלא רק לפי מה שהוא 'תורם' ועוזר לאחרים, והיות והבריות נהנים מאור הלבנה הרבה יותר ממה שיש להם תועלת מאור הכוכבים, על כן נחשב הירח לגדול' והכוכבים ל'קטנים', והם רק חיילים בצבא הירח...

וכך אמרו 'בעלי הרמז' בלשון רש"י (דברים ג כד) על הפסוק בו נאמר 'אתה החילות להראות את עבדך את גדלך', ופירש רש"י 'את גדלך - זו מדת טובך', כי ה'גדלות' של האדם נמדדת כפי 'מידת טובו'...

האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים' וגו'. והקשה הגה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תורת משה ד"ה פן ישלח) מדוע נאמר תחילה וישלחו ואח"כ כתיב ויגרש. ומבאר, שאחר החטא רצה הקב"ה לגרש אותו מגן עדן 'פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם' (פסוק כב), אלא שלא רצה הקב"ה לביישו, על כן 'שלח' אותו חוצה לעבוד את האדמה לי, ולאחר שיצא מגן עדן נסגרו השערים בפניו והעמיד הקב"ה את הכרובים לשמור, ועל ידי זה לא היתה הבושה ניכרת כל כך [כי לא אמר להדיא 'צא', אלא לאחר שיצא שוב כבר לא היה בידו לחזור]. ומעתה יש ללמוד קל וחומר בן בנו של קל וחומר, אם הקב"ה חס על כבודו של

מצינו חידוש נפלא בבעלי התוס' (עה"ת) על מה שנאמר (א יא) 'ויאמר אלוקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עושה פרי', ואמרו חז"ל, שרצה הקב"ה שיהא טעם העץ כטעם הפרי, אכן הארץ לא עשתה כן, אלא כתיב (פסוק יב) 'ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ עושה פרי', ולא כתיב עץ פרי עושה פרי, אמנם מצינו שני עצים שמליאו את הציווי בשלימות וטעם העץ כטעם הפרי, ואלו הן, אתרוגין ופלפלין (סוכה לה.), וכתבו בעלי התוס' 'לפיכך זכה אתרוג למצוה (שנוטלים אותו בחג הסוכות) ופלפלין לתבשיל שבת'. והוסיפו על כך דבר נחמד, כי הנה ה'פלפלין' אינם ראויים למאכל כלל, ולדעת רבא אף אין מברכים עליהם כלל (ברכות לו:), וכל תכליתם וייעודם הוא לתיתם בתוך המאכל להשביח טעמו, ומי שאינו דואג לעצמו אלא רק שוקד על תועלת האחרים הוא שראוי להיות 'חפצא דמצוה' ולהעלותו על שולחן מלכים - לתבשיל שבת...

לב. הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע היה מדקדק ביותר כאשר רצה לשלח את ה'משמש' מחדרו (ברצותו לדבר ביחידות עם הנכנסים) שלא היה אומר לו לצאת מחדרו, אלא ביקש ממנו בדרכי נועם שיעבור מחדר זה ויכנס לחדר אחר. כן היה בשנת תשי"ב כשביקר באנטווערפן וקהל גדול נהרו לשמוע את דרשותיו החוצבות להבות אש, ובגמר ה'דרשה' כשרצה לשוב לביתו לא היה יכול לעבור מפני 'בית יעקב' שמילאו את השביל ברצותם לחזות בזיו פני הקודש, וצעק המשמש 'צאו החוצה', אולם כאשר שמע הרה"ק מסאטמאר את דבריו תיקן אותו ואמר 'אינו ראוי לומר לעם קודש לצאת החוצה, אלא יכנסו לעזרת נשים'...

באר הפרשה - פרשת בראשית

אדם הראשון לאחר שחטא^ל, ובשעה שנפרע ממנו עונשו, קל וחומר עד כמה עלינו לחוס ולשמור על כבוד הבריות. דתשרי על עמיה - השפעת קדושת ירח האיתנים לכל השנה צדיקי הדורות היו מרמזים בלשון הזמר של האריז"ל (אומר בשבחין לליל שב"ק)

'יהא רעוא קמי דתשרי על עמיה', שאנו מבקשים ומחלים פני אבינו מלכנו - יהי רצון שהשפעת חודש תשרי תישאר עלינו עמו ישראל^ל, לכל השנה כולה^ל. כי תכלית עבודת הימים הקדושים שעברו עלינו לטובה, ירח האיתנים 'דתקיפי במצוות', וכל השפעות הקדושה והאורה והשמחה לא נועדו רק לשעתם... אלא

לג. הנה כתיב בפרשתן (א טז) 'ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים', ופירש רש"י, על ידי שמייעט את הלבנה (לאחר שקטרגה שאין שני מלכים משתמשים בכתר אחד) הרבה צבאיה להפיס דעתה. והנה 'בדין' מיעט הקב"ה את הלבנה ואעפ"כ רצה להפיס דעתה, וללמדנו יסוד גדול, שגם כשנצרך להעמיד את השני 'על מקומו' - 'לגעור' בו או להענישו, מ"מ עדיין צריך לפייסו וליישב דעתו...

ואם בענייני 'תוכחה' עסקינן הרי מצווה עלינו להביא מה שכתב ב'תולדות יצחק' (זקנו של ה'בית יוסף') על הכתוב בפרשתן (ב כא) 'ויפל ה' אלוקים תרדמה', רמז שיעשה האדם עצמו נרדם בביתו ולא יהיה קפדן עם אשתו ובני ביתו. ודבר שפתיים אך למותר...

ובהאי עניינא, הנה אמרו בגמרא (ב"מ נט.) 'אמר רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתערתו', פירוש שסגולה לעשירות היא לכבד את אשתו, וצריך ביאור מה ענין זה לזה. ושמעתי לפרש, דהנה בעת שחטאו אדם הראשון וחווה בעץ הדעת נתקללו שניהם, זה בקללת 'בזעת אפך תאכל לחם' (ג טז), וזו בקללת 'והוא ימשול בך' (שם פסוק טז), ונמצא שניתן רשות לבעל למשול ולרדות באשתו ולהכריח אותה לכבדו ולשמשו כרצונו, ולכן אם מתנהג האיש כפי שורת הדין ועומד על שלו בכל תוקף מבלי לוותר כלום (ועומד שתישאר בקללתה), אף הקב"ה מתנהג עמו במדה זו וקללתו מתקיימת במלואה - 'בזעת אפך תאכל לחם', אבל המתנהג בחסד וברחמים, ומיקל עליה מקללתה ואינו מושל עצמו עליה, יזכה שאף הקב"ה יקל עליו מקללתו שלא יצטרך להזיע כל כך בקללת הפרנסה, ויתעשר בהרחבה ובנקל.

לד. 'דבר חכמה' נפלא שמעתי מחכם וצדיק אחד, פיו מפיך מרגליות, בשמחת 'שבע ברכות', וכה היו דבריו, 'מעשה' ביהודי מתושבי העיר 'לעלוב', שהיה נוסע מדי שנה בשנה לקראת ה'פסח' להסתופף בצל רבו אשר התגורר ב'לובלין'. בדרכו היה עובר ב'פרשת דרכים' אשר היתה נחלקת לארבעה דרכים, וכל דרך מוליכה לעבר עיר אחרת, ולמען ידעו עוברי דרכים 'את הדרך ילכו בה' הציבו שם עמוד גדול

ועליו תלו ארבע לוחות - לוח לכל רוח, ועליו נכתב שם העיר אשר הפונה שמה יגיע אליה, כגון 'לוח' לצד מזרח עליו נכתב באותיות גדולות 'ווארשא', והרי זה לסימן כי הרוצה להגיע לווארשא יפנה מזרחה, וכן העמידו לוח לצד צפון עליו הופיע תיבת 'לובלין', לקיים מה שנאמר 'תכין לך הדרך'.

והנה, באחת השנים ירדו גשמים עזים בכל ימות החורף וגם מקום הרוחות והשלגים לא נפקדו באותה השנה, וכשבא היהודי לקראת הפסח אל 'פרשת הדרכים' חשכו עיניו כי לא מצא כלל את ה'עמוד' עם הלוחות על מעמדו, והבין שנעקר ממקומו על ידי רוח סערה, ולא ידע אנה יפנה, האם למזרח או למערב, לצפון או לדרום, והמקום מדבר שממה מאין יושב - 'עובר ושב אין' ו'מורה דרך' איננו, מה עשה, החל מחפש אחר העמוד עם הלוחות, ואכן, אחר חיפושים רבים מצאו מוטל על הארץ בתוככי הביצות, מתחת הררי שלג וקרח, כאבן שאין לה הופכין, אך, עדיין לא ידע מה לעשות, כי הגם שעלה ברצונו להעמיד העמוד על מקומו, מכל מקום לא ידע לאיזה צד להעמידו. עד שפקח ה' את עיניו והבין, הרי 'זאת ידעתי' לענות על השאלה 'מאין באת'... כי ברור לי באיזו דרך הגעתי מלעלוב עד הנה, מעתה עלי להעמיד שוב את העמוד כשה'לוח' המורה על העיר לעלוב יפנה לאותו צד ממנו הגעתי, וממילא הכל יבוא על מקומו בשלום, כי אז גם שאר הלוחות יהיו מכוונים כל אחד כפי מה שהיה בתחילה, ואוכל להמשיך בדרכי ולהגיע למחוז חפצי לחיים לשמחה ולשלום...

וכאן פנה אותו 'דרשן' אל ה'חתן', ואמר לו, הנה זה עתה יוצא הנך לחיי המעשה, וכלשון הכתוב 'חתן היוצא מחופתו יושב כגבור לרוץ עלי אורח'... ומתחיל לפסוע ולצעוד ב'ים הגדול', ומורא יעלה על ראשך כי אינך יודע לאיזה דרך לפנות, לימין או לשמאל... זכור ואל תשכח מאין באת... הלא יודע אתה מקור מחצבתך, באיזה בית גדלת, ואיזה 'חינוך' קבלת בו, ואם כן, הדרך בה הגעת עד הלום היא תשמש לך 'מורה דרך' כיצד להמשיך ולעלות במסילה העולה בית א-ל.

ולעניינו יאמר, עומדים אנו בתחילת השנה, שימו על לבכם 'מאין באתם', הרי זה עתה עמדנו בראש השנה, יום הכפורים, סוכות ושמחת תורה... כל אחד ואחד היה לו התעלות לפי ערכו, הכל היו חפצים ליראה את שמך... וזכרון קדוש זה צריך לעמוד כנגד העיניים, ועל ידי זה נוכל להמשיך בדרך הנכונה מבלי להתבלבל...

וכך כתב הר"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (ח"ב עמ' רכז), טבע האדם שממחרת היו"ט שוכח לגמרי מה שהיה, היכן היה אמש ומה היה הילוך מחשבתו, מה היו משאלות לבו בעת שרקד עם התורה 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי', ועל זה נאמר 'אסרו חג בעבותים', לקשור את החג בעבותות חזקים שלא ישמט מבין הידיים, ושתישאר חקיקה מהיו"ט לכל השנה.

להשפיע על כל השנה כולה, ובפרט על ימות החורף הבעל"ש.

'אין בי מתום', עוזב האדם את הדרך

התמימה, ועושה ככל העולה על רוחו

כמו עד הנה, ורק מר"ה עד לאחר שמיני

עצרת הרי הוא מעורר עצמו לעבודת

הבורא (וכן פירש החיד"א בספרו צווארי שלל

הפסרת דברים), ולא זו דרכה של תורה,

אלא צריך להמשיך את תוקף הקדושה

לכל השנה"ל, ואדרבה לילך מחיל אל

חיל.

ובבר ביאר הגה"ק הנודע ביהודה זי"ע

את הכתוב (ישעיה א ו) 'מכף רגל'

ועד ראש אין בי מתום', שהנביא מתאונן

על אותם האומרים שמ'כף רגל' מאחר

יום שמיני עצרת שהוא רגל בפני עצמו

(ר"ה ד:) 'עד ראש' עד לראש השנה הבא

לה. יש שאמרו כי לתיבת 'תשרי' יש כמה פירושים, א. מלשון התרה - 'שרי ואסר'

כי בחודש זה יכול האדם להתיר עצמו מבית האסורים ברוחניות, ולקרוא דרור

ל'נשמתו' להיכנס ולבוא לשערי תורה ומצוות וקרבת אלוקים. ב. מלשון 'שריר וקיים',

שיקיים היטב בלבו את השפעת חודש זה לכל השנה הבעל"ט.

לו. וכמו שביאר הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל במתק לשונו, למה הדבר דומה

לאחד ש'מצא אשה' וערך שמחת נישואין ברוב פאר והדר, שכר אולם רחב

ידיים מרהיב ביופיו, הביא חבורת כלי זמר מנעימים בקול ואף סעודה ערך כיד המלך,

אחר כלות 'השמחה' שב לבית הוריו כשהוא מותיר אחריו את ה'כלה' בודדה בבושת

פנים, ופרצה בבכי מר על שכה עולל לה ה'חתן', נזעקו אחריו חבריו ושאלוהו מה

זה ועל מה זה, השיב להם ברוב כסילותו וטפשותו, העיקר שהיתה 'חתונה' יפה...

וכמה נבער מדעת הוא שאינו מבין שכל ה'חתונה' אינה אלא 'הקדמה' לבניין עדי

עד בהמשך החיים... ועל דרך זה ייאמר, עברו עלינו חגים וזמנים לששון, עד שהגענו

ליום שמיני עצרת שהוא בחי' היחוד השלם 'בואו ונשמח אני ואתה'... אך אל נסתפק

ב'חתונה' ותו לא... אלא אין זה רק כ'הקדמה' לכל השנה הבעל"ט...

בדרך צחות רמזו בלשון חז"ל הנודעת על עניין שמיני עצרת, שהקב"ה אומר

לישראל 'קשה עלי פרידתכם, עכבו עמי יום אחד', שהנה ידוע ש'פרידה' היא עקרה

שאינה יכולה להוליד, ואין ממנה המשך הדורות, ועל כך רימזו חז"ל בלשונם קשה

עלי פרידתכם, שהקב"ה מתאונן ואומר שקשה עליו שכל הימים הקדושים הם בבחי'

פרידה בלי המשך... אלא עכבו עמי - שישאר קיום לכל האורות הגדולים והשפעות

הקדושה לאורך ימים...

לז. רמז נפלא כתב בקונטרס 'אורה זו תורה' בלשון הכתוב 'אחת שאלתי מאת ה'

אותה אבקש', אחת ר"ת אלול חשוון תשרי, כי אכן אין די לבקש שבתי בבית

ה' רק בחודשי אלול - תשרי, אלא שאיפה זו צריכה להיות גם בחודש חשוון...

וכן כתב הגה"ק החיד"א (מורה באצבע אות רה"צ) בזה"ל, אחר החג וחודש חשון יתאמץ ביראת שמים ותלמוד תורה לשמה, כי הוא תחילת השנה והוי סימנא טבא לכל השנה. ועתה כי קרוב הוא לעשרת ימי תשובה צריך להורות ולהראות כי כל מה שעשה לא היה לפני ח"ו, ואם עתה יתחיל לפרוק עול ויתרשל מעבודת ה' לא לרצון יהיה ח"ו, לכן אדרבה יעשה סימן טוב לכל השנה, ירוץ בגבור בעסק התורה והמצוה ביד ה' הטובה עליו. עכ"ל.

שערי שמים פתח ואוצרך הטוב לנו תפתח^{מא}, ויושפע עלינו ממרום שפע רב, רפואות^{מב} וישועות בבריות גופא ונהורא מעליא.

כתב הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זי"ע (ספר חיים סי' לו) וזה לשונו 'אשר קבלה בידינו כפי מה שמתנהג האדם ב"ב ימים הראשונים של מוצאי החג כן יהיה תמיד מראשית השנה ועד אחרית שנה, ומנהג חסידים הראשונים להתקדש עצמם ביותר ובקדושת מחשבה ודיבור ומעשה מיום שמחת תורה עד י"ב יום אחר החג לעומת י"ב חדשי השנה. ונאספים אל בתיהם בקרב אלה י"ב הימים ומחזירין על לימודן כל אחד ואחד לפי שיעורו והוא סגולה נפלאה להיות לעושה אלה עזר מחשי"ת תמיד כל הימים מראשית השנה ועד אחרית השנה וכל אשר יעשה יצליח הן בתורה הן בחסידות והן בכל משא ומתן'.

מא. הרה"ק הרשב"ב מליובאוויטש זי"ע מביא משם זקנו הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע כי בשבת זו שורה כביכול שמחה גדולה בשמים ממעל, כדוגמת האב השש ושמה בשעה שהוא מוליך את בנו לראשונה לבית תלמודו. כך נמי בראשית שנה, אבינו שבשמים שש ושמה בראותו את בניו אהוביו מתחילים את התורה מ'בראשית', וממילא בידינו לפעול בו גדולות ונצורות...

מב. וכמו שאמרו צדיקים (הרה"ק ר"ז מסטריקוב זי"ע, וכן הובא בשש"ק שבתות), כי תיבת 'ברא' מתפרשת בג' אופנים. א. הוא מלשון בריאות, ב. מלשון 'בר' (בנים), ג. מלשון 'בר' ותבן, וכלומר, ראשית דבר – שיהיו כל בני ישראל בריאים ושלוימים בגופם נפשם ומאדם, ויזכו לבנים, והם ילכו בדרכי תורה ויראת שמים, ולפרנסה בהרחבה ושפע רב.

ישקו העדרים

כה היה מעשה בשנת תשע"ז באחד מבתי הכנסיות כאן בארה"ק, לקראת שמחת תורה פנו הגבאים לאחד המתפללים, ובקשו ממנו, היות ואין בביהכנ"ס כי אם ספר תורה אחד על כן מבקשים ממנו שיואיל בטובו להשאיל להם את הס"ת המונח בביתו לערוך בו 'הקפות', והאיש הסכים להם בחפץ לב. בעיצומם של ההקפות נפל הס"ת רח"ל מיד אחד המתפללים, ונהפך לאבל מחולם, ולא עוד אלא שהאברך אשר מידו נשטט הספר התעצב אל ליבו פנה אל ביתו ונשכב במיטה מרוב בלבול וייאוש...

בהגיע שעת קריאת התורה קראו פרשת 'וזאת הברכה' ב'ספר' הרגיל, ואח"כ פתחו את הס"ת 'השאול' לקרוא בו בפרשת בראשית כדת היום, והנה לא יאומן כי יסופר, עיניהם הרואות שלא נכתב בספר התורה תיבות 'בראשית ברא' אלא הוא מתחיל בתיבת 'אלוקים את השמים'... והתברר למפרע שהס"ת 'פסול' מעיקרו, ולא נפל כאן ספר תורה אלא 'חומש', מיד מיהרו לספר לאותו אברך שכל בכיו 'בכיה של חינם' היא, והוא כבר יכול לצאת מן המיטה... ותחי רוחו. מיד פנה בעל הספר אל הסופר שכתב את 'ספר התורה' ושאלו, הייתכן, כיצד אירעה טעות כזו, השיב לו הסופר, הרי מפורשות אמרתי לך בתחילת הכתיבה שיש הנוהגים להשאיר מקום חלק (גם) בתחילת הספר בכדי לכבד בכתיבת אותיות אנשים צדיקים ומכובדים, ואמרת לי לעשות כן...

לדין יאמר, הנה כל יהודי הוא כמו ספר תורה [ועל דרך שאמרו (שבת קה:)] 'העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע הא למה זה דומה לס"ת שנשרפה', ולפעמים 'נופל' הוא וממילא מתייאש ונשבר לבו בקרבו כשהוא בוכה ומתאונן על 'ספר התורה' שנפל... לזה נאמר, מה לך בוכה, טעות בידך, אין כאן 'ספר תורה', מעולם לא היית ס"ת כשר, כי מראשית דבר נולדת

ישקו העדרים

עם חסרונות וטבעים אלו... ואם אין 'בראשית ברא' עדיין אין כאן ס"ת... אדרבה התחל מעתה בהתחדשות ולבסוף 'בוא הספר לידי גמר.

ואפשר להוסיף עוד, שהנה כתב הרה"ק ה'ישמח משה' (ד"ה א"י ולי מה יקרו) בשם בעל העיקרים, שכשנדקדק בפסוקי התורה בפרשת בריאת העולם נמצא שעל כל בריאה ובריאה אמר הקב"ה 'כי טוב' חוץ מבריאת האדם שם לא נזכר כן. ומבאר טעמא דמילתא, ש'שלימות' בריאת האדם היא רק לאחר שיתקן עצמו בעבודתו, אבל בשעה שבראו הקב"ה לא היה אלא בהמה בצורת אדם, ולא שייך לומר על בריאה זו 'כי טוב' שעדיין לא נגמרה. וזהו שאמר הקב"ה (א כו) 'נעשה אדם' בלשון רבים, שכביכול אמר הקב"ה לאדם בא ונעשה אדם ביחד, אני בעצם הבריאה ואתה על ידי עבודתך.

ומעתה ידע האדם, שנחשב לו כמי שהקב"ה קבע עמו מראשית כתיבת ה'ספר תורה' החי - אתה ואני 'נעשה אדם', ואתה תכתוב את 'בראשית ברא'... כלומר שהאדם בעבודתו 'שלים את צורתו השלימה'... ומה לו להתאונן ולבכות כאשר שכח את המדובר.

